

DOI 10.31558/2519-2949.2023.3.15

УДК 303.01:327.001.73

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2951-6425>

Наталіна Н. О., Донецький національний університет імені Василя Стуса

АСИНХРОННІСТЬ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ТРЕНД ФОРМУВАННЯ НОВОГО СВІТОПОРЯДКУ

У статті розглядається демократизація як глобальний тренд процесу формування нового світопорядку. Світовий порядок тлумачиться автором як узагальнена назва сукупності процесів, явищ, тенденцій розвитку та політичних практик, що визначають системні глобальні зрушення (їх послідовність, зміст, характер, суб'єктність, перспективи). Трансформація світопорядку представляє собою складну та багаторівневу мозаїку асинхронних змін як на різних рівнях (локальні території, держави, регіони, світ), так і в різних сферах, як-от глобальні технологічні зрушення, економічні фактори, екологічні виклики чи соціокультурні трансформації. Рішення чи дії окремих акторів можуть тимчасово впливати на динаміку змін, затримуючи або навпаки пришвидшуючи їх в окремих сферах або на окремих рівнях. Однак, такі суб'єктні впливи не здатні повністю змінити безсуб'єктні тренди, що визначають загальну динаміку і напрямок трансформації.

Спираючись на методи прикладного політичного та кореляційного аналізу, автор доводить, що для демократизації як тренду світопорядку характерна власна динаміка та ритм, що призводить до асинхронності політичних трансформацій. Така асинхронність, серед іншого, проявляється через нерівномірність розповсюдження демократичних інститутів і практик на рівні окремих регіонів і держав, співіснування монархічних і республіканських форм державного правління, а також запозичення авторитарними режимами окремих демократичних інституцій і практик. Ця асинхронність та розмаїття політичних систем світу зумовлюють потребу в адаптації та перетворенні демократичних інститутів під впливом інших елементів світопорядку, таких як економічний каркас світу, розвиток інформаційно-комунікаційних систем і міграційні потоки. Зростання поляризації, антагонізму, кризи політичного представництва та акцій прямої дії за глобальну справедливість спонукають до пошуку нових моделей публічної політики та вироблення консенсусу. Автор доходить висновку, що за наявності сил стратифікації (як-от, суб'єктні авторитарні відкати), демократизація залишається домінуючим безсуб'єктивним трендом світопорядку.

Ключові слова: світопорядок, асинхронність (нелінійність) світопорядку, безсуб'єктність трендів, суб'єкти світових політичних процесів, демократизація

Постановка проблеми

Третя хвиля демократизації, як вважається, розпочалася у 1970-х рр. із падінням авторитарних режимів у Греції та Іспанії, за якими прослідували демократичні транзити в інших частинах світу. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 р. кількість демократичних режимів у світі (принаймні за формою) перевищила автократії, дозволивши прихильникам ліберальної ідеології проголосити «кінець історії». Цей тріумф виявився дещо передчасним. З 2010-х спостерігається чергова хвиля авторитарного відкату. Зростає кількість не тільки авторитарних, а й гібридних режимів та різних видів демократій «із прикметниками». Так, за даними індексу демократії EUI (2023) [6], в 2022 р. лише 45,3% світового населення проживали у державах, які є повноцінними (full) або «недосконалими» (flawed) демократіями (24 та 48 держав відповідно). Держави із авторитарним типом режиму (59) включають більше третини світового населення (36,9%). Режим ще 36 держав був визначений як гібридний (17,9% населення).

Світова пандемія Covid-19 поглибила сумніви, чи сучасні інститути представницької демократії можуть розрізняти сформульовані інтереси громадськості та нести відповідальність [7]. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у лютому 2022 р. оцінюється як «великий історичний поворотний момент» до нового мультипорядкового світу, де ліберальна демократія продовжуватиме існувати, але вже без претензій на універсальність [9]. Крім того, посилення економічної та військової

сили Китаю, загострення конфліктів в Африці та триваючий світовий економічний спад (global downturn) посилили скептичні голоси у дебатах щодо того, чи буде у новому світопорядку, місце демократичним інститутам і практикам. Пошук відповідей на ці питання вимагає, в першу чергу, концептуалізації поняття «новий світопорядок» та більш ґрунтовного дослідження демократизації як його глобального тренду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження демократизації охоплюють низку ключових аспектів, як-от транзитні процеси, інституційна консолідація, роль громадянського суспільства та інші. Серед найбільш відомих дослідників у цій галузі можна виділити С.Гантінгтона, Г.Лінца та А.Степана, Р.Даля, Л.Даймонда та ін. Дослідження світового порядку сконцентровані на перспективах ліберального світопорядку, глобалізації та демократії. Тематиці приділяли увагу представники різних наукових шкіл, зокрема Г.Кіссінджер, Дж.Айкенберрі, Дж.Міршаймер, Р.Хаас, Ам.Ачарья, Дж.Най, Д.Хелд, Ф.Фукуяма, І.Уоллерстайн та ін. В Україні наукові підходи до формування світопорядку переважно в межах теорії міжнародних відносин розглядали В.Книш, Е.Молчанова та К.Ковтанюк, О.Коппель та З.Кісільова, Е.Кучменко, А.Мищенко, О.Дашевська, О.Зубов, М.Фесенко, М.Ялі, С.Саранов та ін.

Варто відзначити, що кількість наукових і публіцистичних праць щодо нового світопорядку зростає у геометричній прогресії в останні роки, як і кількість так методологічних та ідеологічних трактувань цього концепту. Категорія «новий світовий порядок» (new world order), як правило, вживається в дискусіях про майбутній світоустрій в політичному та медіа-дискурсі. Наприклад, пошук у Google за запитом «rutin want to break world order» видає 420 тис. результатів (станом на серпень 2023 р.), включаючи посилання на статті від провідних аналітичних центрів, коментарі політичних аналітиків, відеоблоги оглядачів та інше. Проте, визначення світового порядку виключно в термінах міжнародних систем чи суб'єктних зусиль окремих політичних лідерів значно обмежує аналітичний потенціал цього терміну. Перш за все, поза увагою залишаються безсуб'єктні тренди розвитку світу та неполітичні явища, які разом з тим стали «новим політичним» – міграція, екологія, технологічний розвиток, тощо.

Мета статті – визначити особливості сучасного етапу демократизації як глобального безсуб'єктного тренду формування нового світопорядку. Для досягнення цієї мети автором було досліджено закономірності демократизації політичних режимів сучасності та асинхронності демократичних трансформацій. У статті використані методи прикладного політичного та кореляційного аналізу, а також «метод-збірка» (method assemblage) як супровід і безперервне доформування дискурсивних практик в загальному «потоці» соціально-гуманітарного дослідження [16]. Цей метод передбачає зіткнення з множинною реальністю і дозволяє розпізнавати подібності між випадками, незважаючи на те, що вони ніколи не бувають тотожними.

Виклад основного матеріалу.

Світовий порядок визначається як узагальнена назва сукупності процесів, явищ, тенденцій розвитку та політичних практик, що визначають системні глобальні зрушення. Він втілюється через систему взаємовідносин діючих акторів сучасності та об'єктивних процесів, що можуть проходити безсуб'єктно. Оскільки світопорядок є *динамічною системою*, він має здатність до саморозвитку та проходить у своєму становленні фази хаосу (нерівноваги) і порядку (рівноваги). Відповідно до синергетичної парадигми (Г. Хакен, І.Пригожин), кожна динамічна система час від часу потрапляє в пастку біфуркаційних станів, тобто знаходиться у стані постійної критичності, далекої від стану рівноваги, та має можливість обрати свою подальшу траєкторію розвитку, усвідомлюючи, як мінімум, два ймовірних сценарії. Цей стан активізує зовнішні та внутрішні атрактори – події, процеси, явища що здатні змінити стан системи, телеологічним чином (звичайні/традиційні атрактори) або несвідомо (дивні атрактори). Такими глобальними дивними атракторами світопорядку, наприклад, стали, наприклад, пандемія Covid-19 та повномасштабне вторгнення росії в Україну у лютому 2022 р. Прикладом типових атракторів можуть бути вибори в республіках світу. Однак, жорстка детермінованість послідовності фаз порядку і хаосу у соціальних системах не доведена. Після стадії порядку не обов'язково настає фаза хаосу. Зміни, що приводять систему до нового порядку (стану), можуть бути також і плавними та поступовими, тобто відбуватися еволюційно.

Під категорією «новий світопорядок» автор розуміє умовну назву перехідної моделі світу, що формується як результат проміжних результатів модернізації світопорядку у вигляді: *системи світової політики*, що відповідає за глобальний розподіл влади; *домінуючої форми організації влади*, що декларує глобальний дискурс на захист демократичних цінностей; *моделі економічного каркасу світу*, що визначає правила гри та структуру взаємовідносин між ключовими акторами та обумовлює

міграційні процеси сучасності; *домінуючі моральні та етичні цінності парадигми розвитку*, що визначають ставлення людини до іншої людини, до природи, до світу.

Для світопорядку як системи характерна *асинхронність розвитку* (трансформації) його окремих елементів (сфер), що мають свою власну динаміку та ритм розвитку. Така асинхронність, наприклад, описана у дилемі 3-х часів Р.Дарендорфа [4]. Відповідно до неї, значні політичні зміни можуть відбутися відносно швидко (6 місяців), і той час як зміни в економічній політиці займають більше часу до 6 років. Зміни в суспільних поглядах, нормах і цінностях можуть тривати поколіннями – 60 років і більше. Це найбільш глибоко вкорінені аспекти суспільства, і тому їх найважче змінити. Асинхронність світопорядку посилюється через *циклічну природу* розвитку його окремих сфер, що мають різну тривалість проходження через свої життєві цикли. Наприклад, життєвий цикл історичних імперій тривав приблизно 250 років [5], тоді як періодичні цикли підйомів і спадів світової економіки, відомі як К-цикли М. Кондратьєва, мають тривалість 45-60 років.

Таким чином, трансформація світопорядку представляє собою складну та багаторівневу мозаїку асинхронних змін як на різних рівнях (локальні території, держави, регіони, світ), так і в різних сферах, як-от глобальні технологічні зрушення, економічні фактори, екологічні виклики чи соціокультурні трансформації. Рішення чи дії окремих акторів можуть тимчасово впливати на динаміку змін, затримуючи або навпаки пришвидшуючи їх в окремих сферах або на окремих рівнях. Однак, такі суб'єктивні впливи не здатні повністю змінити безсуб'єктивні тренди, що визначають загальну динаміку і напрямок трансформації (як-от, суб'єктивні авторитарні відкочування в окремих державах на тлі безсуб'єктивного світового тренду демократизації).

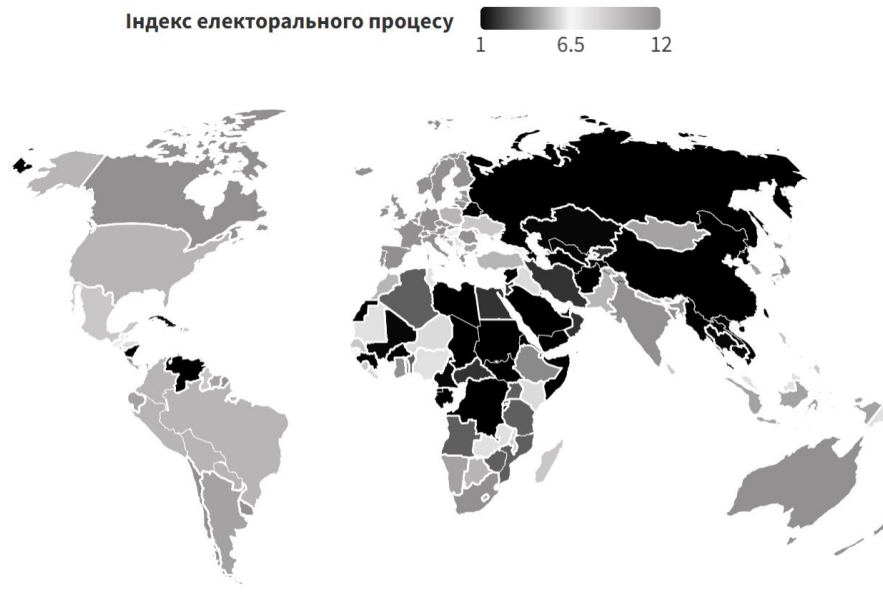
Асинхронна динаміка трендів світового порядку означає, що можливості їх прогнозування, централізованого управління та контролю обмежені. В пріоритеті моделі аналізу *мегатрендів* як стійких, довгострокових і охоплюючих весь світ тенденцій розвитку [18]. Завдяки ним, уряди, бізнес і громадськість мають можливість готуватися до змін і приймати стратегічні рішення, щоб ефективно впоратися з викликами та використати можливості, що надає світовий розвиток.

Одним таких мегатрендів є демократизація, як процес поширення політичної демократії в суспільстві, що передбачає утворення інституцій для забезпечення участі громадян у прийнятті рішень та розповсюдження демократичних цінностей і практик серед населення [14, с.25]. Попри неоднократні суб'єктивні авторитарні відкати (rollbacks) в окремих державах чи цілих регіонах, демократизація залишається висхідним трендом світопорядку протягом останніх 200 років. Це означає, що на поточний момент на глобальному рівні домінують визнані більшістю акторів світопорядку дискурси і практики представницької демократії, поваги до прав людини, рівності усіх громадян перед законом і захисту меншин; активної співпраці між державами на принципах міжнародного права і угод; сприяння відкритим ринкам, забезпечення соціальної справедливості, боротьби з корупцією і нерівності. Навіть коли окремі держави чи інші актори кидають виклик цим принципам, демократія залишається телеологічним (традиційним) атрактором світопорядку.

Для демократизації як тренду світопорядку характерна власна динаміка та ритм, що призводить до асинхронності політичних трансформацій у сучасному світопорядку. Вона, серед іншого, проявляється у такому:

1) *Асинхронність демократизації на рівні окремих регіонів і держав*. Розповсюдження демократичних режимів у світі не є однорідним. Станом на 2022 р., за рівнем індексу демократії EUI [6] (в якому враховані такі чинники як конкурентність виборів, громадянські права і свободи, політична участь та ін.) традиційно домінують такі регіони як Північна Америка (8,37) та Західна Європа (8,36). З іншого боку цього спектру – Близький Схід та Північна Африка (3,34) та Субсахарська Африка (4,14). Східна Європа (5,39), Латинська Америка (5,79) та Азія і Австралазія (5,46) мають іншу динаміку демократизації як на рівні регіонів, так і окремих держав. Така асинхронність зумовлена як суб'єктивними діями та інтенціями лідерів цих держав, так і низкою історичних, культурних, економічних та інших факторів. Наприклад, персоналістські авторитарні режими Венесуели та Куби виокремлюються на тлі інших режимів в Латинській Америці, що поступово еволюціонують від авторитаризму до «недосконалої» демократії. Індії та Малайзії із їх пост-колоніальним спадком у вигляді окремих елементів британської політичної культури, вдається зберігати демократію в охопленій авторитарними тенденціями Азії.

Індекс електорального процесу (electoral process score) з щорічного дослідження Freedom of the World [13] станом на 2023 р., демонструє асинхронність тренду демократизації на мапі світу (Мал. 1).

Мал. 1. Мапа світопорядку за індексом електорального процесу

Джерело: Складено автором на основі даних Freedom in the World, де 1 – невірні вибори або їх відсутність, 12 – вільні конкурентні вибори [12]

У країнах, що розпочали демократичний транзит у 1990-х (Балкани, Центрально-Східна Європа та Центральна Азія), аналітики констатують «антидемократичний поворот» протягом останніх декількох років [11]. Так, середній бал демократизації для 29 транзитних держав з переліку Nations in Transit (Freedom House) знизився з 3,85 до 3,42 (на -11,8%) за період 2005-2022 рр. Одним з факторів (чи не найвагомим) такої де-демократизації в регіоні став політичний, економічний та комунікаційний вплив росії, керівництво якої прагне до реставрації імперських амбіцій та перетворення на більш потужного центру прийняття рішень у межах світопорядку. В цьому контексті національний супротив українців повномасштабному вторгненню російського агресора є не просто регіональним конфліктом, а глобальною боротьбою за збереження демократичного світоустрою.

2) *Асинхронність форм державного правління*: попри домінування республіканської форми правління, період монархій у світі не завершився. Сучасна юридична наука визначає, що у світі існує більше 40 монархій (за деякими джерелами – 45), включаючи 16 держав Британської співдружності, де головою держави формально досі залишається британський монарх (в т.ч. Канада, Австралія, Нова Зеландія та ін.). Монархії в Європі і деяких інших частинах світу еволюціонували в церемоніальні за своєю суттю та є культурними додатками до демократичних інституцій. Проте вимагати такого ж від сучасних абсолютних монархій Перської затоки неможливо. Передбаченому конституціями цих держав процесу демократизації форм правління перешкоджає слабкість громадянського суспільства, відсутність демократичних традицій, піднесення ісламу та його розпад на численні течії, загроза радикалізму, специфічна відмінність політичних структур, традиціоналізм, авторитаризм управління, консультативно-дорадчий характер урядів і «парламентів» тощо [22]. Разом з тим, арабські монархії теж еволюціонують під впливом глобальних факторів. Відповідно до дослідження Fletcher School at Tufts University (2020) [8], ОАЕ та Катар віднесені до провідних (stand out) цифрових економік, поряд з державами «старої» демократії, як-от Німеччина чи США, та державами, що успішно здійснили демократичний транзит протягом останніх десятиріч (Південна Корея, Малайзія, Ізраїль, Чехія, Литва, Естонія). Потрапити в цей перелік монархічні режими змогли, оскільки успішно перейняли окремі елементи демократичних суспільств – ефективність урядування, якість регуляції, верховенство права та контроль за корупцією. Сучасний економічний каркас світу, що трансформується в бік цифрової економіки, вимагає від політичних режимів прозорості та зрозумілості правил гри для залучення інвесторів та людського капіталу. Ці процеси не супроводжуються і не вимагають демократизації політичних інститутів як необхідної передумови.

3) *Запозичення авторитарними режимами демократичних інституцій.* Жоден з численних персоналістських, теократичних чи військових режимів протягом останніх 50 років не декларував навіть де-юре свого прагнення до авторитаризма. Попри очевидні автократичні (а іноді і тоталітарні) практики, демократія залишається традиційним атрактором для сучасного світопорядку. Відкидаючи принципи ліберальної демократії, сучасні автократи змушені інкорпорувати принаймні її окремі інститути та практики, щоб залишатися частиною глобального порядку, заснований на правилах (rule-based order) [9]. Обізнані з медійними технологіями «спін-диктатори» в останні десятиліття переробляють авторитарне правління під реалію глобальних зв'язків світу [13]. Задля внутрішньої легітимізації або міжнародного співробітництва вони змушені зберігати чи впроваджувати принаймні окремі елементи політичної демократії, такі як вибори, окремі політичні та громадянські права та свободи, або ж декларативне верховенство права чи заявлену боротьбу з корупцією для створення враження легітимності та прийняття міжнародної співпраці. Так, в режимах «змагального авторитаризму» [15], як правило, відтворюється весь інституційний ландшафт представницьких демократій. Разом з тим, вибори в таких режимах є об'єктом численних та систематичних маніпуляцій з боку держави (несправедливе виборче законодавство, відмова у реєстрації небезпечних для режиму конкурентів, обмеження доступу до ЗМІ, підтасовування результатів голосування тощо), тому вони не можуть класифікуватися як демократичні.

На тлі асинхронності тренду демократизації, самі **демократичні інститути поступово трансформуються** під впливом інших елементів світопорядку, як-от економічний каркас світу, розвиток інформаційно-комунікаційних систем, міграційні потоки, тощо. Така трансформація, зокрема, спостерігається у наступному:

- *Децентралізація контролю за символічними полями та продукуванням політичних дискурсів.* Медіатизація політики у 1980-90-х рр., із розвитком можливостей телебачення, перенесла центри продукування символічної політики до великих медіа-корпорацій, вивівши на світову авансцену таких акторів як Руперт Мердок чи Сільвіо Берлусконі. Із розвитком цифрових інформаційно-комунікаційних технологій символічна влада децентралізується і переходить до багатовимірних та аморфних мереж, які впливають на дії держав та світової спільноти [12, с. 48]. Уряди зі свого боку роблять кроки, щоб контролювати великі технологічні корпорації та власних громадян. В деяких випадках, навіть демократичні режими наближаються до цифрової диктатури. Очевидно, новий світопорядок визначатиметься посиленням конкуренції за контроль над виробленням політичних дискурсів через нові комунікаційні технології, як між окремими державами, так і між державою, великим технологічним бізнесом та громадянським суспільством.

- *Пошук нових моделей публічної політики і вироблення консенсусу на тлі зростання поляризації та антагонізму.* Емпіричні дані свідчать про зростаючу і стійку політичну поляризацію як в межах окремих держав і регіонів, так і світопорядку в цілому [3]. Відповідно до концепції агоністичної демократії (Ш.Муфф [17]), консенсус у суспільстві можливий лише коли сторони конфлікту вважають себе належними до єдиного символічного простору, всередині якого й точиться конфлікт. Антагонізм, що зростає в межах сучасних суспільств, робить пошук консенсусу і узгодження інтересів все менш можливим. Перед демократичними режимами постає виклик, яким чином узгоджувати полярні ціннісні конфлікти в середині своїх суспільств, що все частіше проявляються у формі громадянського протистояння та насильства у найбільш зрілих демократичних режимах (як-от під час виборів 2021 р. у США). Зростаюча складність процесу вироблення політики та неспроможність знайти рішення деяких з найбільш нагальних політичних проблем спонукають політиків і громадянське суспільство замислитися над тим, як мають прийматися колективні державні рішення [20].

- *Криза політичного представництва і потреба у нових конвенційних форматах політичної участі.* Вибори, як найпоширеніший механізм політичної участі, все частіше сприймаються як несправедливі, а їх можливості як інструменту контролю обмежені. Поступово втрачають свою роль рушійних сил артикуляції політичних інтересів і політичні партії, членство у яких «знаходиться у третьому десятиріччі повільного та неухильного спаду» [21]. Згідно із даними The Center for Strategic and International Studies, частота масштабних антиурядових протестів у період з 2009 по 2019 рік у світовому масштабі збільшилася в середньому на 11,5%, а у Європі – на 12,2% [2]. М.Беррада та його колеги [1] виявили, щоприблизно 54% усіх протестів у період з 2006 по 2020 рік були пов'язані з неспроможністю політичних систем та браком політичного представництва, що відчувається та артикулюється навіть представниками середнього класу. Майже 80% усіх протестів

вимагали від урядів взяти на себе відповідальність за економічну, соціальну та екологічну політику, щоб вона приносила користь усім, а не тільки обраним (сприйняття «уряди служать небагатьом»). Онлайн-мережі стають новим політичним інститутом участі, формують нову політичну культуру, що в результаті відображається на характері функціонування політичних інститутів.

- *Сучасний етап Industry 4.0 призводить до поступової еволюції політичних інститутів.* Нові технології електронного урядування значно розширюють свій функціонал та видозмінюють принципи функціонування політичного поля. З одного боку, держава як інститут має можливість більш ефективно надавати адміністративні послуги і сервіси, еволюціонуючи від функцій «нічного сторожа» до приватного «консьєрж-сервісу». Так, запущений у 2020 р. український сервіс «Дія», або «держава у смартфоні», надає можливість громадянам не тільки отримувати держані послуги онлайн, але й впроваджує пропонує елементи прямої демократії через опитування громадської думки, заміщуючи собою (поки що не в юридичному плані) інститут референдуму і, в перспективі, – виборів. З іншого боку, змінюються способи комунікації та взаємодії політичних лідерів з громадянами, призводячи до більшої прозорості та водночас хаотичності політичного процесу. Передвиборча кампанія Б.Обами у США у 2008 р. продемонструвала усім політикам світу переваги використання соціальних мереж та прямої комунікації для залучення голосів виборців, а кампанія Д.Трампа 2016 р. популяризувала використання політиками технологій big data. Наступним кроком може стати використання технологій штучного інтелекту (ШІ) та віртуальних метавесвітів у політичному процесі. Президент Франції Е.Макрон у своїй передвиборчій кампанії 2022 р. вже створив власний віртуальний світ у Minecraft. ШІ може допомогти політичним кампаніям аналізувати дані та прогнозувати поведінку виборців, але разом з тим зробити політичні процеси більш технократичними, а громадськість – відчуженою від політичного процесу.

- *Трансформація розуміння громадянських і політичних свобод та «культурна контратака».* Політичні свободи та права меншин, такі як права жінок та LGBTQ+ спільнот, інклюзивність та мультикультуралізм, виходять на перший план у глобальному дискурсі, створюючи «нову нормальність». Однак, певна частина населення, особливо ті, хто прихильний до традиційних цінностей і авторитарного популізму, відчувають загрозу з боку нових моральних і етичних систем, що домінують у глобальному дискурсі. П.Норріс та Р.Інглхарт [19] досліджують явище «культурної контратаки» як реакцію на такі зміни у суспільстві. Особливо видимою формою такої відповіді є пропаганда «традиційних» цінностей, що використовуються авторитарними правителями (як-от, в росії на тлі повномасштабного вторгнення в Україну) для формування нової дихотомії «ми-вони», зміцнення та легітимації своєї влади. Такі стратифікаційні сили, протистояння між новими моральними системами та пропагандою традиціоналізму, спричиняють політичну напругу та конфлікти не тільки на рівні окремих суспільств, а й світопорядку в цілому.

Висновки

Процес формування нового світопорядку характеризується асинхронним трендом демократизації, що проявляється через нерівномірність розповсюдження демократичних інститутів і практик на рівні окремих регіонів і держав, співіснування монархічних і республіканських форм державного правління, а також запозичення авторитарними режимами окремих демократичних інституцій і практик. Ця асинхронність та розмаїття політичних систем світу зумовлюють потребу в адаптації та перетворенні демократичних інститутів під впливом інших елементів світопорядку, таких як економічний каркас світу, розвиток інформаційно-комунікаційних систем і міграційні потоки. За наявності сил стратифікації (авторитарні відкати), демократизація залишається домінуючим безсуб'єктивним трендом світопорядку. Самі демократичні інститути трансформуються під впливом інших складників світопорядку і стають предметом конкуренції за контроль над політичними дискурсами. Зростання поляризації, антагонізму, кризи політичного представництва та акцій прямої дії за глобальну справедливість спонукають до пошуку нових моделей публічної політики та вироблення консенсусу.

Бібліографічний список / References:

1. Berrada M. et al. World Protests: A Study of Key Protest Issues in the 21st Century. Cham: Palgrave Macmillan, 2022.
2. Brannen S., Haig C. S., Schmidt K. The Age of Mass Protests: Understanding an Escalating Global Trend. URL: <https://www.csis.org/analysis/age-mass-protests-understanding-escalating-global-trend> (дата звернення: 16.08.2023).
3. Carothers T., O'Donohue A. How to Understand the Global Spread of Political Polarization. URL: <https://carnegieendowment.org/2019/10/01/how-to-understand-global-spread-of-political-polarization-pub-79893> (дата звернення: 16.08.2023).

4. Dahrendorf R. Reflections on the Revolution in Europe: In a letter intended to have been sent to a gentleman in Warsaw. New York: Random House, 1990..
5. Dalio R. Principles for Dealing with the Changing World Order: Why Nations Succeed and Fail. Avid Reader Press / Simon & Schuster, 2021.
6. Economist Intelligence Unit. Democracy Index 2022: Frontline democracy and the battle for Ukraine. URL: <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/DI-final-version-report.pdf> (дата звернення: 16.08.2023).
7. Farrell H., Han H. Public Governance and Global Politics after COVID-19. In: Gavin F. J., Brands H. (Eds.), COVID-19 and World Order: The Future of Conflict, Competition, and Cooperation. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2020. С. 238–258.
8. Fletcher School at Tufts University. Digital in the time of COVID. URL: <https://sites.tufts.edu/digitalplanet/files/2021/03/digital-intelligence-index.pdf> (дата звернення: 16.08.2023).
9. Flockhart T., Korosteleva A. War in Ukraine: Putin and the multi-order world, *Contemporary Security Policy*, 2022, 43:3, 466-481, DOI: 10.1080/13523260.2022.2091591
10. Freedom House. Freedom in the World 2023: Marking 50 Years in the Struggle for Democracy [Report]. URL: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2023/marking-50-years> (дата звернення: 16.08.2023).
11. Freedom House. Nations in Transit 2023: War Deepens a Regional Divide. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2023-05/NIT_2023_Digital.pdf (дата звернення: 16.08.2023).
12. Global Trends 2030: Alternative Worlds. The National Intelligence Council, Great Britain. 2012. URL: https://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf (дата звернення: 16.08.2023).
13. Guriev S., Treisman D. Spin Dictators: The Changing Face of Tyranny in the 21st Century. Princeton: Princeton University Press, 2022. 324 с.
14. Huntington S. P. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. University of Oklahoma Press, 1991. 412 с.
15. Levitsky S., Way L. A. Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 540 с.
16. Low J. After Method Mess in social science research. L-N.Y.: Routledge, 2004. 210 с.
17. Mouffe C. The Democratic Paradox. Verso, 2000. 240 с.
18. Naisbitt J. Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. New York, Warner Books, 1982. 304 с.
19. Norris P., Inglehart R. Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 554 с.
20. OECD. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the deliberative wave [Report]. URL: <https://www.oecd.org/gov/open-government/innovative-citizen-participation-new-democratic-institutions-catching-the-deliberative-wave-highlights.pdf> (дата звернення: 16.08.2023).
21. Scarrow S. E. The Changing Nature of Political Party Membership. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. 2017. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.226>.
22. Zinchenko, O. V. Peculiarities of Arab monarchies forms of government (comparative analysis). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2018, 25(1), 50–64.

Natalina N. O. The asynchrony of democratisation as a global trend in the new world order formation

The article explores democratisation as a global trend in forming a new world order. The author defines this term as a generalised name for a range of processes, phenomena, developmental trends, and political practices that determine systemic global shifts, encompassing their sequence, content, nature, subjectivity, and future prospects. The evolution of the world order comprises a multifaceted and multi-layered patchwork of asynchronous shifts across various levels (local territories, states, regions, globally) and in diverse domains, including global technological advances, economic elements, environmental concerns, and socio-cultural transitions. While the decisions or actions of distinct actors might momentarily influence the pace of these changes – either slowing or hastening them in specific sectors or levels – such subject-driven impacts can't entirely alter the subjectless trends that guide the general momentum and orientation of transformation.

Using methods from applied political and correlation analysis, the author posits that democratisation, as a characteristic of the world order, has its inherent dynamics and tempo, leading to the asynchrony of political shifts in the contemporary world order. This asynchrony is manifested, among other things, in the uneven dissemination of democratic institutions and practices at the levels of specific regions and states, the coexistence of monarchical and republican governance structures, and the adoption of select democratic institutions and practices by autocratic governments. The asynchronicity and diversity of political systems worldwide require adopting and transforming democratic institutions. These changes are influenced by various elements of the world order, including the global economic framework, the evolution of information and communication systems, and migration patterns. The rising polarisation, antagonism,

crisis in political representation, and direct actions for global justice spur the search for innovative public policy models and consensus-building strategies. The author concludes that despite stratifying forces, such as subject-driven authoritarian rollbacks, democratisation persists as the predominant subjectless trend in the world order.

Keywords: *world order, asynchrony (nonlinearity) of the world order, subjectlessness of trends, subjects of world political processes, democratisation*